

J. N. H. Skrumsager og Frederik d. Syvendes død

Ved Dorrit Andersen.

Danmarks folkekære konge, grundlovens giver, Frederik d. Syvende døde 15. november 1863 på Lyksborg slot. Han døde på et politisk meget kritisk tidspunkt. To dage før havde Rigsrådet, den lovgivende forsamling for hele monarkiet, vedtaget den nye fællesforfatning, der så stærkt ønskedes af de fleste nationalt sindede i Danmark og Slesvig. Den betød nemlig indlemmelse af Slesvig i kongeriget. Forfatningen ventede nu blot på kongens underskrift for at blive gyldig. Som bekendt blev den 18. november modvilligt underskrevet af den nye konge Christian d. Niende, hvorved anledningen blev givet til den krig, der bragte Danmark tabet af Slesvig og Holsten.

Den 16. november skulle Frederik d. Syvendes lig føres til Flensborg for derfra at blive sejlet til København. Fra hele Slesvig kom folk rejsende til Flensborg for at tage afsked med den elskede konge. Også fra de nordligste egne kom der mange, fra Rødding- og Skraveegnen bl. a. højskolelærerne Rasmus Fenger og Heinrich von Nutzhorn, pastor Sveistrup, storbonden H. D. Kloppenborg, der havde stået i et personligt venskabsforhold til kongen, og den unge J. N. H. Skrumsager, der senere skulle blive kendt som en af de nationale førere i Sønderjylland under fremmedherredømmet.

Skrumsager var dengang 22 år og boede som forvalter på Toftlundgård i Københoved. Tidligere havde han efter et ophold på Rødding højskole været forvalter på Bejstrupgård hos sin senere svigerfader Kloppenborg. Sine indtryk ved kongens død og oplevelserne i forbindelse med deltagelsen i ligfølget nedskrev Skrumsager lige efter hjemkomsten i en notesbog, han havde givet titlen »Nedskrevne tanker og meninger«. Heri nedfældede han i de følgende år sine tanker ved forskellige vigtige begivenheder. Det her trykte om Frederik d. Syvendes død indeholder bl. a. talrige tidstypiske træk.

J. N. H. Skrumsager (1841-1921), forfatteren til optegnelserne om Frederik d. Syvendes død. Han skulle senere blive kendt som en af de førende danske skikkelser i Nordslesvig under det prøjsiske styre. (Foto i Historiske Samlinger for Sønderjylland).

Først kommer de højstemte mindeord over den døde konge. De illustrerer den store popularitet, den konge nød, som af senere tiders historikere karakteriseres som upålidelig og uduelig. Mindeordene kulminerer i det mere velmente end vellykkede mindedigt. Derefter

følger en frisk og ligetil skildring af rejsen til Flensborg, som Skrumsager foretog sammen med vennen Pe Smej (Peter Madsen Schmidt, Københoved). Han skulle ved samme lejlighed transportere nogle soldater til Flensborg, der var blevet indkaldt på grund af den truende udenrigspolitiske situation. Så følger endelig indtrykkene fra opholdet i Flensborg og kongens sidste rejse i Sønderjylland. Det fremgår, at Skrumsager har oplevet det hele som et spændende og imponerende skuespil uden at føle alvorlige betænkeligheder med hensyn til de politiske udsigter. Dette ganske optimistiske og fortrøstningsfulde syn på fremtiden delte han med flertallet af sine samtidige i disse dage. I erindringsværket »Æt og Minder«, som Skrumsager skrev mere end 40 år senere, har han med sin viden om, hvor galt det gik, helt glemt sin oprindelige sindsstemning ved ligefølget og mener nu at kunne huske, at »alt det mørke, tunge, der hvilede over dette følge, var som et varsel om tiden, der skulle komme«.

I det følgende er Skrumsagers retskrivning og tegnsætning moderniseret, uden at der i øvrigt er gjort forsøg på at ændre de sproglige ejendommeligheder.

Kong Frederik d. Syvendes død.

Folkets kærlighed var din styrke. —

Det danske folks kærlighed var denne vor landsfader også vor —! Ja! Hvad han udrettede for sit folk, det skal sekler af år forgæves søge at glemme. Hans frihedsværk skal, om Gud vil, stå fast til de sildigste slægter. —

Var han ingen højtbegavet fyrste, så var hans hjerte des varmere og slog des hårdere for hans folks vel og lykke. Han har skænket sit folk med en god vilje og hjertets mening, hvad andre folkefærd ved strømme af blod har søgt at tilvende sig. — Hans regerings tid står og vil fremdeles stå i historien som en udgang fra mørket til lyset, ja, som et ragnarok, hvori åndernes bånd blev opbrændte i.

Frederik d. Sjette løste bondens hånd; men Frederik d. Syvende løste alle dannemænds ånd. Hvad mon der skal kaldes det største af disse gerninger? Jeg kalder Frederik d. Syvendes den største. Det er jo slemt at have armene bundne; men det holder dem dog kun borte fra, hvad de her på jorden tragter efter. Åndens trældom er større. Thi derved forstyrres dens himmelske flugt, derved over-

skæres den vej, som skal føre os over og ind i det himmelske fædreland.

Ja, Gud, gid det stod klart for alle danske, hvad for store ting Frederik d. Syvende har gjort for dem (måske tiden allerede er nær, da frihedsværket skal stå sin prøve), da ville den morgenrødestund snart trænge frem i en lys og klar dag, på hvilken umulig nogen trolld eller djævel kunne leve, men måtte nødtvunget styrte ned i dødbideriets ragnarok.

Vi ved, hvad Frederik d. Syvende var og ville! — Han var dansk. Så dansk som han var ingen konge her i mange år. Han ville sit folks fred og lykke. Han bortgav derfor godvillig, hvad Frederik d. Tredje (ved hvad man kalder et statskup) afnødte sit folk. Frederik d. Syvende så, at det hele folk bedre kunne indse at styre sig selv end han alene, bedre kunne forstå at afhjælpe mangler, som han ikke så. Derfor og for alt godt, han har gjort sit folk, skal hans minde være hædret.

Alt det sagte ved vi om Frederik Folkekær; men hvad ved vi om den på tronen hævede Christian d. Niende?? Er vi vis på, at han vil fortsætte det begyndte værk, ja, er vi sikker på, han engang vil føje om det gjorde? Nu, det må vi overlade til tiden, hvad der vil ske! Dog, vi havde været mere trygge, hvis Frederik d. Syvende havde fuldendt sit frihedsværk, også her på de sønderjyske sletter. Ja, skammeligt ville det være, hvis Sønderjylland skulle blive en bold for kongelige luner. Dog, lad os, som ordsproget siger, håbe det bedste, men være belavet på det værste.

Er det kun et rygte,
der løber under ø?
Nej, nu må vi frygte,
thi kongen er død.
Han er død den gæve,
det sidste oldenshud,
kong Frederik Folkekære,
der gjorde Danmark prud.

Farvel da du kære
og tak for dit værk,
som gjorde dig ære
og Danmark stærk,
som brød med den sløve,
den slumrende tid.
Det står nok sin prøve,
når dåd følger id.

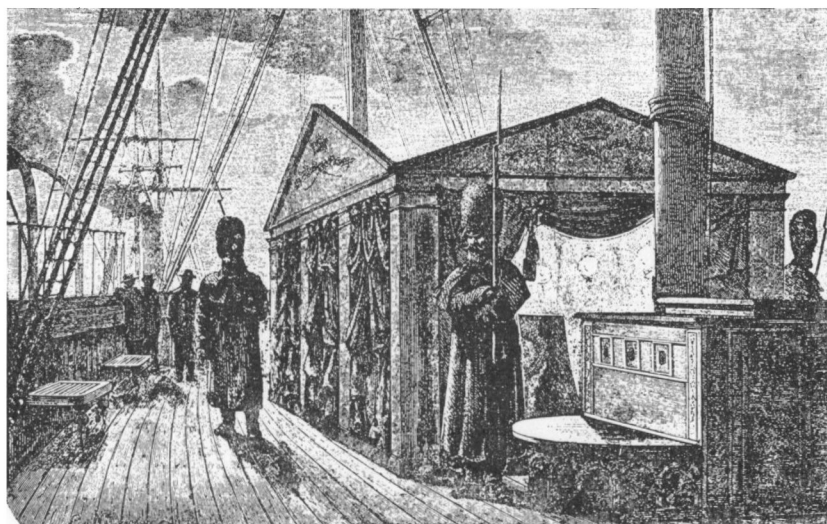
Det skal, når det fattes
af dannemand alle,
fordrive al Satans
mørke og kulde,
ja, føre den danske, den nordiske sag
under et stærkt, treenigt flag
frem til fred i vennelag,
så tysken ej skal grine deraf.

Den 29. november 1863 om morgenen kl. otte kørte jeg med Pe Smej og krigskarle af de sidste fem ad Flensborg til. Jeg var lige kommet af sengen og færdig til at gå til kirke, da kom Pe Smej ind og spurgte, om jeg ville med til Flensborg. Jeg betænkte mig ikke længe, før jeg satte mig på vognen, og nu gik det ad Flensborg til.

Krigerne, som kørte med, blev lidt efter lidt lystige, og de anså enhver karl, som vi kom forbi, for en tysker, hvis han ikke tog huen af, hvilket flere gange gav anledning til morsomme optrin. I mørkningen nåede vi Åbenrå. De af mod opflammede krigere sang i et væk igennem byen. Børnene, som nok mærkede, hvad for folk, der var kommet til byen, fulgte vognen, idet de uafsladelig råbte hurra. På et torv midt i byen standsede vi for at spørge om vej, men da krigerne kom af vognen, spurgte de de tilstrømmende folk, om de var tyskere, i stedet for at spørge om vejen. Vi holdt således en tid, men da folkene erklærede, at de var danske, så satte karlene sig igen på vognen, og vi fortsatte vor rejse sydpå.

Af bare mod tabte imidlertid en af karlene huen, men da vinden, som blæste ind over Åbenrå fjord, var meget kølig, så ønskede den hueløse karl igen at finde den, hvilken leden gav anledning til et lille ophold. Han fandt dog ikke huen, hvorfor han ved den næste bom købte en af en bommand. Klokken omtrent elleve om aftenen nåede vi Flensborg, hvor mig og Pe Smej indkvarterede os i Ny-staden i et meget overfyldt herberg.

Den næste morgen gik vi ud i byen, hvor vi traf bekendte fra København, med hvem vi gik ned til skibene for at se det skib, der skulle føre Frederik d. Syvendes lig til København. Her traf vi på dampskibet »Slesvig«, som var bestemt dertil. »Slesvig« er en hjuldamper. Det var malet helt sort. På dækket bag stormasten var der oprejst et kapel overtrukket med sort, hvori kongeliget skulle indsættes. Skibet tæller omtrent tyve kanoner. På agterenden sprin-

*Der kendes ingen billeder af Frederik d. Syvendes ligfærd fra Lyksborg til Flensborg, men kapellet med kisten om bord på damperen „Slesvig“ er blevet afbildet.
(Træsnit i Illustreret Tidende 6. dec. 1863).*

ger de to slesvigske løver, for hvem den henfarende konge så tapert havde stridt, for at de måtte vedblive at springe som hidtil på det ældgamle skjold.

Fra skibet gik vi til kirkegården for at se løven, der er oprejst til et minde om Istedslaget og de faldne helte. Løven sidder på et fodstykke af granit. Den har hovedet vendt mod syd, og dens udkik vidner om, at den lurar på, hvad det foregår dér sydoppe, for at den, hvis grænsen overskrides, da kan rejse sig til kamp og med et vældigt brøl kalde alle Nordens løver hid og så med rynket bryn og hævet manke jage den ubudne tyske ørn tilbage til sin rede. —

Om middagen kørte vi til Lyksborg for at ledsage kongeliget til Flensborg. Herfra satte ligfølget sig i bevægelse omtrent kl. halv to. Først kørte en uoverskuelig vognrække. Herefter fulgte det egentlige ligfølge bestående af bønder fra Slesvigs forskellige egne. Bag dem fulgte kongeliget i en vogn overtrukket med sort. Bag den igen fulgte en del høje herrer til hest og en del af tjenerskabet, hvorefter fulgte formodentlig grevinde Danners karm overtrukket med sort, bag den igen en del vogne. Bagefter kom så garden til fods.

*Istedløven, H. V. Bissens
sejrsmonument for slaget
ved Isted 1850, var opstillet
mindre end to år på den
gamle kirkegård i Flens-
borg. Da Flensborg i 1864
var kommet under prøjsisk
besættelse, blev den fjernet.
Den er her fotograferet på
sin oprindelige plads af
Flensborg-fotografen
Fr. Brandt. (Foto i
Historiske Samlinger
for Sønderjylland).*

De nærmestliggende kirkeklokker ringede, idet toget drog forbi. Hist og her ved vejen havde skolebørnene forsamlet sig, som, idet toget drog forbi, afsang en salme. En lille landsby lidt sønden Flensborg, som toget nåede i mørkningen, illuminerede, endskønt det så ud til, at beboerne havde det yderst småt; men det danske hjerte havde dog sejret over armoden.

Da toget nu nærmede sig henimod Flensborg, frembød faklerne og illuminationen et pragtfuldt skue. På en bakkeskrænt lige uden for Flensborg var der af en møller opstillet en del antændte begkranse, der kastede et blegt skær hen over følget.

Ved indtoget i byen gjordes der nu holdt. Kongeligt blev taget af vognen og båret af våbenbrødrene igennem byen. Det var en højtidelig vandring igennem byen under kirkeklokkernes ringning, og af de antændte 5 à 600 fakler opstod et dejligt skue. Dertil kom nu også de næsten alle oplyste bygninger. Der var vel et antal forstokkede tyskere, der ikke illuminerede. —

Fortovene og de til gaden stødende vinduer var opfyldt med folk af alle stænder. Toget tog sig især godt ud, da det nåede det sted, hvor jernbanebroen går oven over gaden. Da havde man tilbage den bølgende ligskare, der oplystes ved fakler på hver side af gaden, de opfyldte fortove og den overfyldte jernbanebro, der så ud, som den svævede i luften.

Gaderne var overstrøet med grønt såvel som også en del af vejen, der gik igennem bønderbyerne. På torvet var de forskellige håndværkslav opstillet, hver med sin fane, der forestillede hvad næring, vedkommende drev.

Under den hele vandring gennem byen herskede der en dyb stilhed. Der hørtes kun fodslagene og »Holdt« og »Fremad«, når ligbærerne skiftede. — Ved Nørreport stødte sørgemusikken til, der blæste en sagte sørgemarch ned ad Skibbroen til. Her opløste sørgeskaren sig og adspredte sig vidt omkring, hver for at søge en plads, hvorfra han kunne se kongeligets indskibning. Da det var kommet om bord, affyredes der 27 minutskud fra de ombordværende kanoner. Kongeflaget hejsedes, og efter nogle minutters forløb lettede skibet anker og stod ud efter fjorden til. —

Det er omtrent det væsentligste af vor kære henfarende kong Frederik d. Syvendes afrejse fra det ham så dyrebare Sønderjylland.

Efter at jeg og Pe Smej havde overværet det her skrevne, rejste vi om andendagen hjem ifølge med flere af dem, der også havde været til ligfølge.